

ПАДРЫХТОЎКА ВЫКЛАДЧЫКАЎ У СЯРЭДНЕВЯКОВЫХ ЕЎРАПЕЙСКІХ УНІВЕРСІТЭТАХ

Сярэдневяковым еўрапейскім універсітэтам былі вядомы разнастайныя вучоныя ступені: бакалаўр, магістр, доктар. Назвы гэтых ступеняў сустракаюцца у дакументах першых еўрапейскіх універсітэтаў у Празе, Парыжы, Кракаве, Балоні (XII- XIII ст.). Атрыманне любой ступені вяло да павялічэння даходу, гарантавала права на вядзенне выкладчыцкай дзейнасці, забяспечвала атрыманне розных прывілегій і магчымасць заняць высокую пасаду пасля выхаду з выкладчыцкага складу ўніверсітэта.

Каб атрымаць вышэйшую вучоную ступень доктара ці магістра, неабходна было прайсці праз ступень бакалаўра. У статуте Парыжскага ўніверсітэта менавіта бакалаўрства было названа “першымі дзвярыма для дасягнення іншых ступеняў”. Ступень магістра была вышэйшай вучонай ступенню на факультэце мастацтваў і не папярэджвала ступені доктара, а ступень доктара прысвойвалася прафесарам трох вышэйшых факультэтаў: багаслоўскага, юрыдычнага і медыцынскага.

Атрымаць ступень бакалаўра на факультэце мастацтваў магчыма было ў 18 гадоў правучыўшыся 1,5-3 гады і маючы даволі неглыбокія веды. Магістрам на гэтым факультэце магчыма было стать па дасягненні 21 года вывучыўшы асноўныя кнігі на працягу шасці гадоў. У некаторых універсітэтах ступені бакалаўра і магістра мастацтваў лічыліся неабходнымі для атрымання вучоных ступеняў на багаслоўскім, юрыдычным і медыцынскім факультэтах.

Пры ўсіх адрозненняў у значымасці тых ці іншых вучоных ступеняў, працэдура праходжання іспытаў на іх атрыманне ў розных еўрапейскіх універсітэтах была амаль аднолькавая. Так, для атрымання ступені бакалаўра неабходна было прайсці наступную працэдуру. Шкаляр, які праслухаў курс лекцый, звяртаўся да выкладчыка, якога ён слухаў, і да дэкана факультэта з просьбай аб’явіць яго “відушчым”. Такая аб’ява рабілася дэканам на спецыяльна скліканым сходзе. Выкладчык, які суправаджаў шкаляра, дакладваў аб ім наступныя звесткі: колькі гадоў наведвае лекцыі на факультэце якія кнігі вывучаў; колькі разоў публічна выступаў на дыспутах; дзе пражываў у апошнія паўгода. Калі на ўсе пытанні былі дадзены вычэрпальныя адказы, шкаляр разам са сваім выкладчыкам пакідалі сход, каб члены савета факультэта абмеркавалі наступныя пытанні: ці ёсць абставіны, якія могуць перашкаджаць узвядзенню ў такога роду ступень; ці ёсць той, хто можа сведчыць супраць кандыдата, ці ёсць у наяўнасці ўмовы, неабходныя для бакалаўрства на факультэце. Пры адсутнасці прэрэчанняў, шкаляра зноў запрашалі на сход, дзе ён прысягаў павінавацца факультэту, наведваць лекцыі дактароў і не шукаць той жа ступені ў іншых універсітэтах. Далей прызначаўся дзень экзамена, які звычайна прымяркоўваўся да калядаў. Сутнасць экзамена зводзілася да публічнага дыспуту, у выніку якога

неабходна было вырашыць пастаўленыя пытанні ці тэзіс. Пасля гэтага кандыдат у бакалаўры аблачаўся ў вопратку бакалаўра і даваў прысягу.

Пасля гэтага дэкан на факультэце мастацтваў ці рэктар на вышэйшых факультэтах абвяшчалі аб прасваенні ступені бакалаўра. Уся ўрачыстасць узвядзення ў бакалаўры заканчвалася прамовай узведзенага, у якой ён павінен быў прадэманстраваць, па-першае, навуковую падрыхтаванасць і здольнасць валодаць словам, а па-другое, пачуццё ўдзячнасці факультэту, выкладчыкам, якія яго рэкамендавалі. Традыцыйна прамова завяршалася падзякай Богу і Прысвятой Дзеве.

Дыплама бакалаўра не выдавалі, але пры неабходнасці магчыма было атрымаць пісьмовае пасведчанне аб прысваенні ступені бакалаўра.

Бакалаўры, якія жадалі атрымаць вышэйшую вучоную ступень доктара (магістра), выконвалі на працягу некалькі гадоў абавязкі, якія ўскладваў на іх факультэт і займаліся навукай. Працэдура атрымання ступені доктара зводзілася да наступнага. За два тыдні да іспытаў прэтэндэнт павінен быў наведць усіх дактароў факультэта і ўручыць ім запіскі з чатырма тэзісамі, якія будуць прадметам дыспуту на экзамене. Прыкладам такіх тэзісаў можа быць наступны сафізм: “Тое, што ты не згубіў, ты маеш, ты не згубіў рогі, значыць, ты іх маеш”. Экзамен праводзіўся ў прысутнасці ўсіх дактароў і бакалаўраў факультэта, а таксама дактароў другіх факультэтаў, якіх спецыяльна запрашалі. Выступленне і адказы прэтэндэнта ацэньваліся чатырма экзаменатарамі. У пачатку экзамена яны павінны былі паабяцаць у прысутнасці ўсіх дактароў, што будуць сумленна выконваць свае абавязкі, дапускаць дастойных і адхіляць нявартых.

Традыцыйна экзамен пераўтвараўся ў дыспут, у якім удзельнічалі усе прысутныя. Прычым у адным палажэнні Пражскага універсітэта (1380 г.) было запісана, што ніхто з кандыдатаў на ступень доктара не павінен у момант вырашэння пытанняў карыстацца яўна ці тайна запіскамі або кнігай, калі хто-небудзь парушыць гэтае палажэнне, павінен будзе заплаціць штраф. Па заканчэнні іспытаў, якія цягнуліся некалькі дзён, заслухалася заключэнне экзаменацыйнай камісіі. Калі адказы кандыдата адзначаліся як дастатковыя для прысваення вышэйшай ступені, то канцляр прызнаваў за ім гонар і ступень доктара. Акт узвядзення на ступень доктара суправаджаўся атрыманнем знакаў доктарскай годнасці.

Самым цяжкім у абрадзе узвядзення ў доктарства было тое, што атрыманне доктарскай шляпы патрабавала вялікіх расходаў. Кандыдат у дактары павінен быў прэзентаваць прысутным на экзамене розныя падарункі: пальчаткі, капялюшы, футры, адрэзы сукна і т.п. Сума расходаў павялічвалася з улікам пачастунку экзаменатараў у час правядзення іспытаў. Экзаменатарам кожны дзень пакуль ішлі іспыты, даставаліся хлеб, сыр і дзве бутлі віна. Самую вялікую крыніцу расходаў складаў так званы “Абед Арыстоцеля”- афіцыйны фестываль пад кіраўніцтвам дэкана. На наступны дзень пасля ўзвядзення на вышэйшую ступень новы доктар чытаў першую лекцыю ў канцы якой зноў вяртаўся да пытанняў, што падымаліся на

дыспуце, тлумачыў тое, што засталася незразумелым і напрыканцы дзякаваў усіх, хто садзейнічаў яму ў вывучэнні навукі.

Вялікія памеры расходаў былі галоўнай прычынай з якой не ўсякі бакалаўр, здольны і жадаючы рухацца ў вывучэнні навук даходзіў да ліцэнцыі і яшчэ менш ліцэнцыятаў маглі дабівацца доктарскіх знакаў.

Аднак атрымаць ступень доктара (магістра) магчыма было і па-за сценамі ўніверсітэтаў. Рымскі папа і імператары мелі права асабіста ўзвесці чалавека на вышэйшыя вучоныя ступені без звычайнай універсітэцкай працэдуры. Такіх дактароў называлі “пячаткавымі”, бо яны атрымлівалі грамату з пячаткаю. Але універсітэты не вельмі ветліва адносіліся да такіх асоб, якія атрымлівалі вучоныя ступені па-за ўніверсітэцкага парадку. Як правіла ўніверсітэты адказвалі ім у прызнанні, альбо звязвалі прызнанне з рознымі ўмовамі, але ва ўсялякім выпадку ніколі не раўнялі са сваімі дактарамі.

Літаратура:

1. Документы по истории университетов Европы XII-XV вв. /Под ред. А.Е. Маскаленко. – Воронеж, 1973. – 157 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ